

Colofon

43e jaargang, nummer 9,
december 2017
KringNieuws verschijnt
minimaal 8x per jaar

Secretariaat:

Venestraat 25, 4931 BM
Geertruidenberg
Telefoon: 0162-515569

E-mail:

info@oudheidkundige-kring-geertruidenberg.nl

Redactie:

John François

Kopij voor KringNieuws
john.francois@hotmail.com

Sluitingsdatum kopij:

29 december 2017

Druk: Ergon, grafimedia te
Eindhoven

Afzonderlijke hoogtepunten:

Lezing actueel	1
Verslag lezing / uitnodiging	2
Vrijwilligers bedankt / Dongebodes oudpapier? / kasteelmuur	3
Kasteelmuur / oproep	4
Kerststal van papier	5/6/7
Divers nieuws	8

Bezoek onze website!

Ga naar:

www.oudheidkundige-kring-geertruidenberg.nl

Speciale aandacht

www.canon-geertruidenberg.nl

Rekeningnummer:

Rabobank
NL42 RABO 0115 6003 10
KvK nr. 40271212

Uitnodiging lezing: "Symboliek in de kerststal"

Datum: donderdag 21 december 2017
Spreker: Jan Schippers
Locatie: Theaterzaal van Cultureel Centrum 'De Schattelij' n'
Tiid: 20.00 uur (inloop vanaf 19:30)

Jan Schippers

WAT WEET U VAN DE KERSTSTAL?

Veel mensen hebben er thuis een staan, een kerststal met veel kurk en hout of in de vorm van een grot. Daar ligt dan een kindje en Maria knielt naast Hem. De os en de ezel ontbreken vrijwel nooit, net zo min als de herders met enkele schaapjes. In de verte komen de drie koningen aan, vergezeld van een kameel.

Op de oudste kerststallen staat helemaal geen Maria; de dame die we naast de kribbe zien is een oude Romeinse godin: Tellus. Maria verschijnt pas in de derde eeuw. En tot in de zesde eeuw ontbreekt Jozef zelfs helemaal. En als Maria dan verschijnt, dan ligt ze op een klinè. Sinds wanneer zien we ze dan geknield afgebeeld?

En die drie koningen waren er ook niet altijd drie. Nee, in oude catacomben zie je er soms nog vier. We kennen ze dan ook eigenlijk alleen maar als 'de wijzen uit het oosten' en over aantallen spreekt de bijbel niet. Het duurt nogal een tijdje voordat ze namen krijgen, voordat ze in leeftijd gaan verschillen en voordat de eerste zwarte koning verschijnt.

Kunsthistoricus Jan Schippers neemt u mee naar de bronnen van het kerstverhaal: het protevangelie van Jakobus. Hij heeft zich gespecialiseerd in de byzantijnse kunst en kent daardoor de teksten die oosterse kunstenaars geïnspireerd hebben. Wij kennen vooral het verhaal van de geboorte van Christus uit de evangeliën van Mattheüs en Lucas. Maar daar komen niet alle elementen vandaan die onze kerststal sieren. Nadat u het verhaal van Jan Schippers gehoord heeft, kijkt u voortaan anders aan tegen al die kerststalletjes!

De toegang is gratis ook voor niet leden

Verslag lezing: “De vrouwen van Willem van Oranje”.

Datum: donderdag 23 november 2017
 Spreker: Femke Deen
 Locatie: Theaterzaal van Cultureel Centrum ‘De Schattellijn’

Een lezing gegeven door dr. Femke Deen uit Amsterdam, alwaar zij afstudeerde met een brede interesse voor geschiedenis.

Zij is gedreven op zoek naar het wel en wee over de vrouwen van Willem Van Oranje en eigenlijk alle bekende tijdgenoten. Zij is momenteel bezig met een studie naar het wel en wee van Anna van Saksen, over wie zij een biografie in voorbereiding heeft.

Zij vertelt als een van de eerste dingen dat de stad Geertruidenberg een sterke band heeft met Willem. Hij werd heer van de stad Geertruidenberg. Deze titel is als 27e titel bij de Oranjes gebleven.

Willem van Oranje woonde geruime tijd (in 1575) in Geertruidenberg in het door hem gebouwde paleis Prinsenhof.

Femke geeft aan dat er nog veel te onderzoeken is. Bekend is in ieder geval de rijke en Bourgondische levensstijl van Willem. Dit mogelijk gemaakt door goede partijen te kiezen voor een huwelijk. Vooral

Spreker, Dr. Femke Deen

Anna van Egmond (van Buren) en Anna van Saksen waren zeer rijke vrouwen. De 2 andere vrouwen waren Charlotte de Bourbon en Louise de Coligny. Willem had bij alle vrouwen kinderen in totaal minstens 12 kinderen.

Huwelijken werden vaak niet uit liefde gesloten. De adel en zeker de hoge adel sloten om diverse redenen een huwelijk. Machtsuitbreiding en de financiële toestand speelden hierin een belangrijke rol. Als de huwelijkskandidaten de volgende eigenschappen hadden, belangrijke netwerken, beschermvrouwe (patrones), goede huwelijkspolitiek en een goed beheer van de bezittingen en de financiën, dan maakten zij een goede kans.

Onderhandelingen voor een huwelijk werden vaak gevoerd door de vrouwen en schoonfamilie van de kandidaat.

Femke Deen is vooral uitgebreid ingegaan over het leven van de vrouwen. Dit niet met feministische overwegingen, maar om aan te tonen dat in tegenstelling tot er vaak gedacht wordt, dat vrouwen toch een belangrijke rol speelde in de maatschappij van die tijd.

Dat de lezing goed aansloeg bleek onder andere uit de vele vragen die uit de zaal kwamen. Vele aanwezige waren min of meer bekend met Willem van Oranje.

We kunnen weer terugkijken op een goede en interessante lezing

UITNODIGING OKG NIEUWJAARSBORREL.

De Nieuwjaarsreceptie, om het jaar 2018 feestelijk en gezamenlijk te starten, wordt gehouden op **maandag 8 januari 2018 vanaf 20.00 u.** in de kelder van v Willy van Beijsterveldt, **Elfhuizen 7 te Geertruidenberg.**

Traditioneel zal de Glühwein deze avond niet ontbreken. Noteer datum en tijdstip alvast in Uw agenda voor 2018

Het bestuur nodigt u van harte uit en wenst u alvast fijne feestdagen en een goede jaarwisseling.

De Oudheidkundige Kring Geertruydenberghe bedankt haar vrijwilligers.

Op maandag avond 6 november 2017 heeft het bestuur alle vrijwilligers van de Kring uitgenodigd voor een feestelijk getinte avond. Het bestuur wil jaarlijks haar broodnodige vrijwilligers op deze manier voor hun inzet bedanken.

In de gezellige kelder van OKG-lid Willy van Beijstervelt, die zij hiervoor beschikbaar gesteld heeft, werden de vrijwilligers ontvangen. Tijdens de opening heeft voorzitter Jan van Gils een bedankwoord voor de vrijwilligers uitgesproken. Zij werden officieel bedankt en hij sprak onder andere van een zeer geslaagde tentoonstelling. Het succes van vorig jaar werd weer eens overtroffen en trok heel veel bezoekers.

Ook de taken van de vrijwilligers die op een andere manier de Kring steunen passeerde de revue. Het stemde de mensen tevreden.

Na het officiële gedeelte en na de koffie met iets erbij werd de avond voortgezet in een ontspannen en gezellige sfeer. Onder het genot van een hapje en een drankje werden ervaringen en gebeurtenissen onderling uitgewisseld.

Nu alle vrijwilligers zijn uitgenodigd kunnen we spreken van een succesvolle avond. Dat de avond mag uitgroeien tot een jaarlijks terugkerende traditie.

Aan het eind van de avond mocht iedereen een klein presentje meenemen in de vorm van een kaars die dan een licht kan laten schijnen voor de komende feestdagen.

Inzamelen overtollige Dongebode's.

Het komt steeds vaker voor dat geïnteresseerde niet-leden bij de redactie van de Dongebode informeren naar bepaalde artikelen welke in onze periodieke Dongebode gepubliceerd zijn. De artikelen in De Dongebode worden namelijk alom gewaardeerd om hun verantwoorde historische waarde.

Vaak kunnen wij deze personen of instellingen helpen omdat meestal enkele exemplaren meer gedrukt worden dan noodzakelijk. De gevraagde overtollige Dongebode wordt aan de betreffende persoon/instelling verkocht voor € 3,50 per stuk.

Een mooie aanvulling voor de schatkist van de penningmeester van de Kring.

Vaak moeten wij echter ook melden dat de betreffende Dongebode niet meer beschikbaar is.

Daarom de vraag; Welke leden bewaren, uiteraard na hem gelezen te hebben, de door hun ontvangen Dongebode's **niet**, en is bereid deze weer aan de Kring voor genoemde doeleinden af te staan. Het is toch zonde wanneer deze exemplaren tussen het oud papier terecht komen.

U kunt hiervoor contact opnemen met onze Dongebode redactie tel. 0162-520519 of via info@oudheidkundige-kring-geertruydenberg.nl

Plan voor opbouw kasteelmuur op het Wilhelminaplein te Geertruydenberg

Overzicht en verslag van de voortgang van donderdag 19 oktober 2017 t/m 26 november 2017.

Algemeen:

In het vorige verslag werd vermeld dat, gezien de hoogte van de eerste kostenraming voor de reconstructie van de kasteelmuur (276.461 euro), op 2 oktober 2017 aan BMM Architecten en Marquart Architecten B.V. het verzoek is gedaan een kostenraming voor een alternatieve en goedkopere oplossing voor de beoogde reconstructie te bedenken. Op 19 oktober 2017 ontvingen wij de gevraagde tweede kostenraming + dwarsdoorsnede (157.547 euro) (afb. 1 en 2). Het mag duidelijk zijn dat een besparing van 118.887 euro op de eerste kostenra-

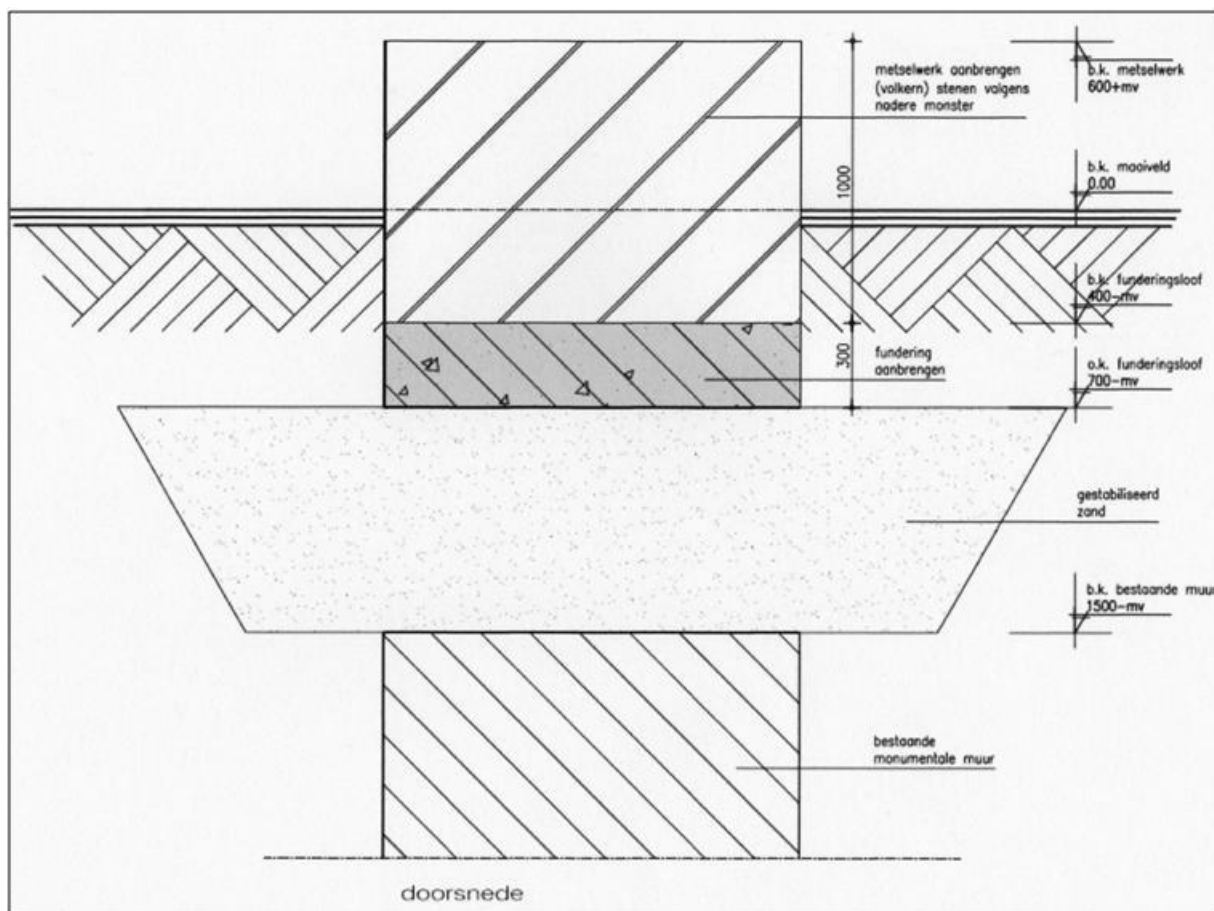
ming gevolgen heeft voor de 'topkwaliteit' van het werk. Niettemin zijn wij er van overtuigd dat de goedkopere oplossing geen slechtere hoeft te zijn. Wel zullen in overleg met derden prioriteiten voor de uitvoering moeten worden opgesteld.

Aanbevelingsbrieven:

Op 21 november 2017 is een nagekomen aanbevelingsbrief ontvangen van de Stichting Menno van Coehoorn, hiermee is het aantal belangrijke schriftelijke ondersteuning gestegen tot 12 (twaalf).

Overzicht voortgang organisatie:

Tussen 19 oktober en 26 november is er een pauze ontstaan in het verloop van de voorbereidingen voor ons project. Op 6 december a.s. worden deze hervat met een bespreking tussen drs. Joost Findhammer, beleidsmedewerker erfgoedontwikkeling van de Provincie Noord-Brabant, en de gemeente Geertruidenberg (wethouder Bert van den Kieboom, Robert Celie en Marjolein van Oosterhout), namens de initiatiefnemer zal ondergetekende (Bas Zijlmans) daarbij aanwezig zijn. De bespreking vindt plaats op woensdag 6 december a.s. in het gemeentehuis te Raamsdonksveer, aanvang 11.00 uur.

Help je mee de basis van de democratische deelname bloot te leggen?

Project ondertekenaars van het grote Volkspetitionnement van 1878

Waarom dit project?

Deze lijsten bevatten de namen van gemotiveerde burgers en historici willen graag weten wie dit waren en of ze een doorsnee van de Nederlandse bevolking waren. Samen met u willen we deze namen identificeren en vergelijken met een steekproef van Nederlanders. Zo ontstaat er een grote database die voor iedereen toegankelijk is en gebruikt kan worden door genealogen en onderzoekers. Historici van de Vrije Universiteit en de Radboud Univer-

siteit Nijmegen gebruiken deze gegevens voor het onderzoek naar de oorsprong van politieke bewegingen van onderop.

Wat levert het op?

Het meedoen aan dit project levert informatie over lokale netwerken: wie hoorde bij wie? Wie was te motiveren voor een publieke proteststem? Hoeveel mensen deden er mee? U verbreedt uw historische horizon. U kunt gemakkelijk thuis op uw eigen tempo meewerken aan een belangrijk project. U krijgt advies van deskundigen en uitnodigingen voor bijeenkomsten. Iedereen kan helpen wanneer en hoe vaak je zelf wilt.

Bent u benieuwd of uw geboortedorp ook in actie kwam om de eigen school te redden in 1878 en of uw voor-geslacht daar voor tekende? Doe dan mee met de Vele Handen actie om de handtekeningen van het Volkspetitionnement te ontcijferen en in te voeren via www.vp1878.nl. Iedereen kan online meedoen: het is leuk werk, beslist niet moeilijk en bovendien erg nuttig.

Het project is te vinden op www.velehanden.nl, een online platform waarmee het grote publiek kan helpen om deze archieven beter toegankelijk te maken. Aanmelden voor het project Volkspetitionnement is eenvoudig via www.vp1878.nl. Meer informatie over dit project kunt u vinden op onze website: www.ru.nl/kdc of neem contact op via info@kdc.ru.nl / 024-3612457.

Wat is het petitionnement?

In het Nationaal Archief liggen stapels lijsten met handtekeningen van gewone burgers uit alle delen van het land. Sinds 1848 mochten Nederlanders die nog geen stemrecht hadden (het grootste deel) hun wensen kenbaar maken door het parlement een petitie aan te bieden. De omvangrijkste actie vond plaats in de zomer van 1878 door een half miljoen mensen (tien procent van de totale bevolking). Toen moesten de Tweede en Eerste Kamer een besluit nemen over een nieuwe onderwijswet. De bedoeling van de wet was om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. Voor openbare scholen was dat geen probleem, maar voor de honderden ongesubsidieerde bijzondere scholen die door gewone burgers werden betaald zouden de lasten te groot worden. Hun voortbestaan werd bedreigd en de vrijheid van onderwijs daarmee ook. Orthodox-protestantse politici onder leiding van Kuiper organiseerden een petitie aan de koning. De katholieke pers volgde deze actie op de voet en organiseerden hun eigen petitionnement, uitgevoerd door de redactie van dagblad De Tijd. Katholiek Nederland zocht een breed draagvlak voor de petitie in vele plaatsen en parochies met als doel eerst de Tweede Kamer, daarna de Eerste Kamer en als laatste hoop de koning (Willem III) op andere gedachten te brengen. Zo kreeg het volk een stem in de landspolitiek, ook zonder stemrecht. Deze ondertekenaars werden zo deel van de democratie.

De kerststal van papier, een wereld apart binnen de grafische kunst...

In de heel aparte wereld van de papieren kerststallen zijn er verschillende soorten waar te nemen; die komt u hier ook tegen.

'Papiertechnisch' gezien. 1

De coulissekerststal: een kijkdoosachtig mini-theatertje, toneelachtig, bestaande uit een aantal rechthoekige kaders die achter elkaar zijn gezet. Doordat de opening van elk volgend kader steeds een stukje kleiner is, ontstaat een dieptewerking.

Afbeelding1. - coulissekerststal -

2

De décor-opzetkerststal: in de vrije ruimte los geplaatste figuren op een voorvlak, met de stal en/of het landschap als achtergrond.

Afbeelding 2. decor-opzet kerststal

3

De pop-up-kerststal, die bij het openen van het boek er a.h.w. op een heel ingenieuze wijze uitklapt, en bij het sluiten ervan weer inklapt tot een plat vlak

Afbeelding 3. - pop-up kerstboek (de oude vrek Ebenezer Scrooge van Dickens) -

4

Een leporello of harmonica-boek: een uittrekbare zigzagconstructie. In de opera Don Giovanni van Mozart trekt de knecht van Don Juan, Leporello, op een bepaald ogenblik een harmonica-boek open met daarin afbeeldingen van alle jonge dames die zijn meester heeft veroverd; vandaar die naam.

Afbeelding 4. - leporello – of harmonica-boek

5

Een variant ervan is het zgn. carrouselboek, dat in zijn geheel draaibaar is.

Afbeelding 5 - carrouselboeken, Engels en Nederlands -

'Illustratietechnisch', 'historisch', 'iconografisch' gezien.

Binnen dit kader bestaan er stallen in traditioneel gotische, neogotische, classicistische of neoklassieke vormgeving, barokke vormgeving, duidelijk afgeleid uit die historische stijlen en vormgevingsconcepten.

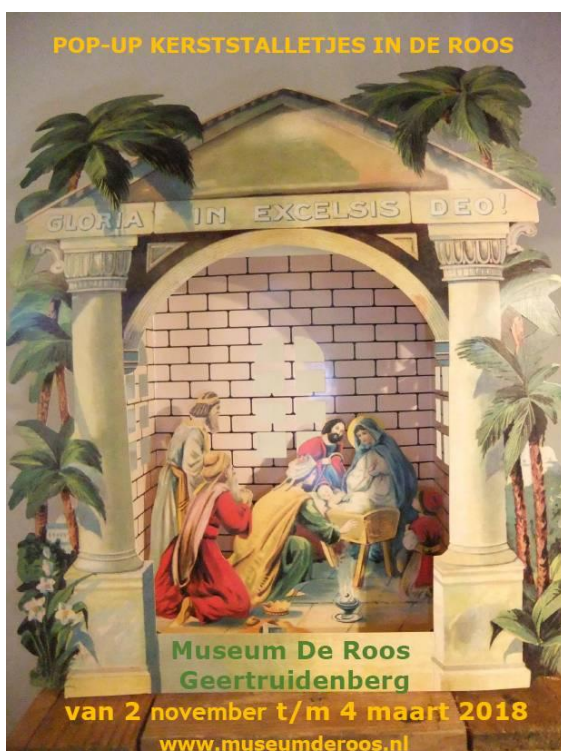

Afbeelding 6 - kinderkerststal -

Andere stallen bevatten weer modern, eigentijds vormgegeven Bijbelse figuren, soms vormgegeven in een stijl op volwassenen gericht, dan weer duidelijk gericht op kinderen: de kinderkerststallen. Soms triviaal vormgegeven, soms ook op uitzonderlijk hoog kunstzinnig niveau, juist door de eenvoud ervan.

Bouwkundig gezien zien we ook stallen als de middeleeuwse boerenstal (terugkerend in de romantiek), en classicistische stallen: klassieke ruïnes, en zo ook een ruïne als stal, in een (soms Zuid-Europees) landschap.

Een heel aparte groep vormen de zgn. "Napolitaanse" stallen: we zien altijd een Napolitaanse/Italiaanse volksbuurt als omgeving van de stal, vaak ook met aanwezigheid van diverse beroepen, ambachtslieden. Soms ook treffen we deze Napolitaanse ambachtslieden aan in een Bijbels landschap...een mengvorm dus weer.

Afbeelding 7
- Napolitaans fragment -

Tekst: Harrie Schalken, grafisch museum "In den groenen zonck", Wouw;
Foto's: Toon Timmermans.

DIVERS NIEUWS

Ledenvaria:

Agenda:

- **Lezingen Oudheidkundige Kring**
18 januari lezing het huis van Nassau.
22 februari lezing de Brabantse ijzeren eeuw
22 maart lezing het Begijnhof
- **Vergadering bestuur OKG** datum komende vergadering 21 november 2017.
- **Tentoonstelling Loving Vincent** NoordBrabants museum t/m 28 januari 2018
<http://www.hetnoordbrabantsmuseum.nl/bezoek/tentoonstellingen-activiteiten/tentoonstellingen/loving-vincent/>
- **Expositie Po-up kerststalietjes in De Roos**
 Van 2 november t/m 4 maart 2018
- **Zachte G-prijs Erfgoed Brabant** 15 maart 2018 in Veghel <http://www.brabantsheem.nl/1107-zachte-g-prijs-2018-kandidaten-gezocht.html>
- **Expositie zuiderwaterlinie** is te bezichtigen op de eerste verdieping van de bibliotheek **Teek 5** Keizersdijk 30 in Raamsdonksveer. De expositie is vrij toegankelijk tijdens de openingstijden van de bibliotheek en mag hier zeker tot medio januari 2018 blijven staan.
- **Ridders en kastelen**, een nieuwe kijk op de Middeleeuwen. De tentoonstelling is te zien vanaf 29 september 2017 t/m 2 september 2018. <https://www.museon.nl/nl/tentoonstellingen/ridders-en-kastelen?id=banner> Museon Stadhouderslaan 37 2517 HV Den Haag Tel. 070-3381 338

Kort Nieuws voor u gevangen.

- **In een keer 200 gemeentelijke monumenten erbij**
<http://destadgorinchem.nl/lokaal/een-keer-200-gemeentelijke-monumenten-erbij-290228>
- **Nieuwe attractie This is Holland opent haar deuren**
<https://www.werelderfgoed.nl/nieuws/nieuwe-attractie-this-is-holland-opent-haar-deuren>

Van onze bibliotheek

Nieuwe aanwinst voor onze bibliotheek

Omschrijving van het boek,

Door de eeuwen heen hebben landmeters prachtige kaarten gemaakt van de Biesbosch en omgeving. Weinigen zullen beseffen dat aan zo'n kaart een meting ten grondslag ligt. Twee landmeters beschouwen uit hun vakgebied alle meetkundige activiteiten die zich in het verleden hebben afgespeeld rond de loop van de oude Maas en de Biesbosch. In dit boek hun verslag, alles naar de rechte conste der geometrie.

Circulatie heemkunde bladen

Wist u dat binnen de kring diverse bladen circuleren welke in een roulatiesysteem onder de leden worden doorgegeven? Heeft u hiervoor interesse kunt u zich opgeven bij Anne v.d. Berg-ter Schure of via email info@oudheidkundige-kring-geertruidenberg.nl

Een overzicht van deze bladen treft u hieronder;

- De Klok Heemkunde kring Made
- De Mulder Heemkunde kring Gilze Rijen
- De Wazerwijen Heemkunde kring Dongen
- Engelbrecht van Nassau Heemkunde kring Breda
- De Búrt Heemkundekring Hooge en Lage Zwaluwe
- Effe Lústere Heemkunde kring Werkendam
- De Waterschans Heemkunde kring Bergen op Zoom
- Met gansen trou Heemkunde kring Heusden e.o.
- De Koerier Brab. Heem en Erfgoed Brabant
- Holland Historisch tijdschrift
- Immaterieel erfgoed
- Saillant Stichting Menno van Coehoorn
- Westerheem Nederlandse Archeologie
- Zuidwesterheem Archeologie Zuidwest Nederland
- Vitruvius Vakblad voor erfgoed professionals
- Terra Cognita Archeologische vereniging Land van Heusden en Altena
- Archeologisch Magazine
- InBrabant tijdschrift van Erfgoed Brabant

Van de redactie

Beste leden van de Oudheidkundige Kring Geertruidenberghe,

Mocht u kopij willen aanleveren voor het KringNieuws of NieuwsFlits wil ik u dit even mee geven:

De uiterste inleverdatum van kopij voor KringNieuws nr. 1 is **29-12-2017**. Het KringNieuws valt dan in de week van 08-01-2018 in de bus.

Mocht er tussendoor belangrijk nieuws te melden zijn wordt een NieuwsFlits via email verzonden.

Tip: kent u iemand in uw omgeving die geen email-adres heeft druk de NieuwsFlits even af en doe die dan bij deze persoon in de bus.

Stuur **kopij** als Word-document, platte tekst, dus geen opmaak.

Stuur **foto's** (onder vermelding van wie, wat, waar en wanneer) naar **John François:**
john.francois@hotmail.com

Met vriendelijke groet,
 De redactie KringNieuws